

Altay Bozhkarauly

Euroazjatycka unia gospodarcza: o perspektywach integracji gospodarczej Europy Wschodniej z Azją Środkową*

Streszczenie

Artykuł przedstawia stan i perspektywy rozwoju tzw. euroazjatyckiej integracji gospodarczej. Autor bada proces realizacji jej czterech swobód: obrotu towarowego i kapitałowego oraz przemieszczania się pracowników i usług. Praca pokazuje dialektykę kierunków ewolucji przylegających do siebie dwóch ważkich części kontynentów: Europy Wschodniej i Azji Środkowej.

Integracja państw, szczególnie w sferze stosunków gospodarczych, jest sama w sobie wartością. Osiąga się ją przez celowościowy wpływ na krajowe porządki prawne. Dla naszego historycznego etapu cechą charakterystyczną jest intensywny rozwój międzynarodowej integracji regionalnej. To ograniczone przestrzennie zespolenie Europy Wschodniej z Azją Środkową przebiega równoległe z procesami globalizacji. W związku z tendencją do wielkich przeobrażeń – od międzynarodowej współpracy gospodarczej do integracji gospodarczej – znacząco rozwija się prawo regionalnej integracji gospodarczej.

Celem artykułu jest ukazanie charakteru prawnego utworzonej 29 maja 2014 r. – na podstawie umowy – Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej, a także nowego etapu integracji gospodarczej badanej części świata. Praca podkreśla, że umowa ta ma charakter kompromisowy. Zbudowana jest na uzgodnieniu pozycji państw uczestników z jednoczesnym poszanowaniem – za pomocą różnego rodzaju mechanizmów – suwerenności narodowej. Opracowanie pokazuje proces kształtowania tzw. euroazjatyckiego porządku prawnego.

Słowa kluczowe: Euroazjatycka Unia Gospodarcza (EAUG), Republika Kazachstanu, euroazjatycka integracja gospodarcza, Wspólnota Państw Niezależnych, Euroazjatycka Wspólnota Gospodarcza (EAWG), Unia Celna, Jednolita Przestrzeń Gospodarcza, Euroazjatycka Komisja Gospodarcza (UAKG)

* Przekład z języka rosyjskiego Krystian Complak.

1. Wprowadzenie

Współpraca w sferze międzypaństwowej integracji gospodarczej na obszarach proraדיeńskich rozwija się – jak wiadomo – od końca lat 90. ubiegłego stulecia. Jest ona złożona i długotrwała. Celowe jest przypomnienie niektórych faktów historycznych świadczących o kształtowaniu się Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej. 26 lutego 1999 r. Białoruś, Kazachstan, Rosja i Tadżykistan podpisały umowę o Unii Celnej i Jednolitej Przestrzeni Gospodarczej. Dokument ten, bez uściślenia dat realizacji, założył zniesienie kontroli celnej między krajami, prowadzenie wspólnej polityki gospodarczej, a także stworzenie wspólnego rynku towarów, usług, pracy i kapitału, unifikację ustawodawstwa narodowego, urzeczywistnienie uzgodnionej polityki socjalnej i techniczno-naukowej.

2. Ważniejsze daty

10 października 2000 r. powstała Euroazjatycka Wspólnota Gospodarcza (EAWG). Umowa o niej weszła w życie 30 maja 2001 r. W jej skład weszły Białoruś, Kazachstan, Kirgizja, Rosja i Tadżykistan. W 2006 r. podpisano protokoły o przyłączeniu się Uzbekistanu do Umowy o utworzeniu EAWG. W 2008 r. członkostwo tego kraju zostało zawieszane. W 2002 r. status obserwatora przy EAWG uzyskała Ukraina oraz Mołdawia, a w 2003 r. Armenia. W grudniu 2003 r. EAWG uzyskał status obserwatora przy Zgromadzeniu Ogólnym ONZ.

16 sierpnia 2006 r., podczas spotkania głów państw członkowskich EAWG podjęto decyzję o utworzeniu w ramach EAWG Unii Celnej trzech państw: Białorusi, Kazachstanu i Rosji. 27 listopada 2009 r. podpisano umowę o kodeksie celnym. Zatwierdzono Jednolitą Taryfę Celną Unii Celnej (weszła w życie 1 stycznia 2010 r.), Jednolitą Nomenklaturę Towarową (w sferze działalności handlu zagranicznego) oraz inne dokumenty międzynarodowe mające na celu wdrożenie jednolitej regulacji celno-taryfowej. Podjęto decyzję o uruchomieniu 1 lipca 2010 r. jednolitego terytorium celnego Unii Celnej. 6 lipca 2010 r. wszedł w życie Kodeks Celny Unii Celnej.

W wyniku celowościowej i zakrojonej na wielką skalę pracy rządów krajów-członkowskich, Unia Celna rozpoczęła funkcjonowanie w pełnym wymiarze: całkowicie zniesiono kontrolę celną między granicami Rosji, Białorusi i Kazachstanu. Wszelkie rodzaje celnej kontroli i procedury przeniesiono na zewnętrzną granicę tych trzech państw.

19 grudnia 2009 r. w Ałmacie, podczas nieformalnego spotkania głów państw członków Unii Celnej, podjęto decyzję o przygotowaniu planu działań w zakresie utworzenia Jednolitej Przestrzeni Gospodarczej (JPG) Białorusi, Kazachstanu i Rosji. 1 stycznia 2012 r. wszedł w życie pakiet 17 podstawowych porozumień tworzących JPG. 2 lutego 2012 r. zaczęła funkcjonować Euroazjatycka Komisja Gospodarcza (UAKG). Jest ona sta-

łym organem regulacyjnym Unii Celnej oraz Jednolitej Przestrzeni Gospodarczej. 18 listopada 2011 r. podczas spotkania prezydentów Rosji, Białorusi i Kazachstanu w Moskwie podpisano deklarację o Euroazjatyckiej Integracji Gospodarczej. Deklaracja ta przewidywała powołanie Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (EAUG). 29 maja 2012 r. podczas spotkania w Astanie głów państw członkowskich Unii Celnej uchwalono plan pracy przygotowania projektu umowy o Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej. 1 stycznia 2015 r. Euroazjatycka Unia Gospodarcza (EAUG) powinna rozpocząć swoje funkcjonowanie. Zastąpi ona Euroazjatycką Wspólnotę Gospodarczą (EAWG).

3. Ocena traktatu i jego perspektywy

Ogólna powierzchnia państw wchodzących w skład EAUG przekracza 20 mln kilometrów kwadratowych. Liczba ludności żyjącej na tym obszarze wynosi około 170 mln. Trójstronny układ o utworzeniu EAUG podpisano 29 maja 2014 r. podczas szczytu w Astanie. Jako język roboczy określono w umowie rosyjski. Obecnie jest niejasne, gdzie znajdą się instytucje Unii: sztab w Moskwie, trybunał w Mińsku? Tak zwany Jednolity Regulator Finansowy Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej będzie miał siedzibę w Ałmacie. Rozpocznie on pracę w 2015 r.

Umowa składa się z czterech części. Przygotowana ona została na bazie kodyfikacji umów międzynarodowych. Tworzą one prawno-traktatowej podstawę Unii Celnej oraz Jednolitej Przestrzeni Gospodarczej. W jej skład wchodzi także inne odrębne postanowienia prawno-traktatowej podstawy Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (EAUG).

Umowa zapewnia swobodny przepływ towarów i usług, kapitału oraz pracowników. Podstawowym celem EAUG jest wdrożenie skoordynowanego jednolitego uzgodnionego systemu politycznego w różnych sferach gospodarczych. Umowa zawiera artykuły poświęcone realizacji uzgodnionej polityki w dziedzinie funduszy makroekonomicznych i walutowych oraz normowania rynku finansowego. Przewiduje ona także współdziałanie w dziedzinie energetyki, transportu, kształtowanie wspólnego rynku, w szczególności ropy naftowej i jej produktów, lekarstw i innych wyrobów.

Senatorzy parlamentu Republiki Kazachstanu podczas posiedzenia plenarnego 9 października 2014 r. uchwalili projekt ustawy o ratyfikacji umowy Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej. 1 października 2014 r. ratyfikowała umowę rosyjska Rada Federacji, podczas gdy białoruski parlament uczynił to 9 października 2014 r. W ten sposób zakończono procedurę ratyfikacji traktatu o utworzeniu Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (EAUG).

Euroazjatycka Unia Gospodarcza (EAUG) jest nową jakością w porównaniu z Jednolitą Przestrzenią Gospodarczą oraz Unią Celną. Oznacza ona nowy poziom pogłębionej integracji ekonomicznej. W jej ramach zapewnić się będzie maksymalną swobodę

obrotu towarów, usług, kapitału oraz osób. Gospodarka uzyska dodatkowe korzyści z równego dostępu do usług naturalnych monopolii, realizacji zakupów państwowych, jednolitych reguł konkurencji, pogłębienia współpracy w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu oraz rolnictwa.

Opracowując modele integracji, niezwykle doniosłą sprawą jest zarysowanie perspektyw rozwoju dla każdego z jego uczestników. We współczesnych warunkach, mimo trudności właściwych tak wielkim projektom, euroazjatycki wektor integracji jest wyraźnie widoczny. Rozwija się stale nie tylko w krajach Wspólnoty Państw Niezależnych, ale również w całym świecie. Budzi on powszechne zainteresowanie. Jak pokazuje praktyka, integracja rozwija się na różne sposoby oraz w różnych formatach: od stref wolnego handlu do unii celnej oraz jednolitej przestrzeni gospodarczej. Każde z państw wybiera odpowiadający mu sposób zespolenia. Przed naszymi narodami stoi zadanie historyczne – stworzenia i rozwinięcia Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej. Szczególnie doniosłe jest to, że integracja euroazjatycka podnosi poziom życia obywateli oraz wzmacnia wzajemne przenikanie kultur. Jest to niezmiernie ważne dla współczesnego i przyszłych pokoleń.

Charakteryzując proces urzeczywistnienia swobód w czterech wspomnianych sferach integracji ekonomicznej należy zauważyć kilka rzeczy. Po pierwsze, w ramach „Trojki” wolność obrotu towarowego była całkowicie zapewniona handlem bezcłowym, zdjęciem kontroli celnej w ramach tych trzech krajów, ustanowieniem jednego oznaczenia obrotu produkcją na tym rynku. Stopniowo będą eliminowane także techniczne bariery we wzajemnym handlu.

Po drugie, już teraz zapewniona jest całkowita swoboda przepływu usług w takich gałęziach, jak budownictwo, architektura, reklama, ochrona zdrowia, pomoc socjalna. Po trzecie, w okresie istnienia jednolitej przestrzeni gospodarczej w sferze wolności obrotu kapitałowego usunięto ograniczenia w konkurencji między rynkami krajowymi. Jednak w celu stworzenia prawdziwego wspólnego rynku kapitałowego musimy zharmonizować ustawodawstwo bankowe i ubezpieczeniowe, prawo walutowe oraz papierów wartościowych. Po czwarte, jeśli chodzi o swobodny przepływ pracowników w ramach Unii Celnej oraz Jednolitej Przestrzeni Gospodarczej zdołano doprowadzić do zniesienia systemu kwot migracyjnych i obowiązkowych pozwoleń na pracę. Pracujący migranci mogą znajdować się na obszarze innego państwa Unii Celnej bez nakazu rejestracji do 30 dni.

Na porządku dziennym integracji jest harmonizacja polityki paszportowo-wizowej oraz migracyjnej, przyznanie obywatelom prawa do pobytu na terytorium państw współpracujących bez obowiązkowej rejestracji do 90 dób. Również przewiduje się zniesienie karty migracyjnej, a nawet całkowitą rezygnację z jakichkolwiek kontroli granicznych.

Jeśli spojrzeć na opisywane procesy, można by powiedzieć, że już wywierają one zbawienne skutki na istniejące stosunki gospodarcze w ramach Wspólnoty Państw Niepodległych w całości.

Nie możemy przy tym zapominać, że argumenty przeciwników zewnętrznych rozszerzenia Unii Celnej oraz Jednolitej Przestrzeni Gospodarczej opierają się głównie na przeciwstawieniu europejskiej i euroazjatyckiej integracji. Europa jest jednak częścią Eurazji. Oznacza to, że w przyszłości europejski kierunek rozwoju stanie się częścią składową procesów integracji euroazjatyckiej.

Niezmiernie ważną kwestią jest to, że kurs na stworzenie Euroazjatyckiej Unii rozwija się w warunkach bezwarunkowego przestrzegania „zasad równości, wzajemnego niemieszania się w sprawy wewnętrzne, poszanowania dla suwerenności, nienaruszalności granic państwowych”. Są to słowa jednego z inicjatorów integracji euroazjatyckiej, prezydenta Republiki Kazachstanu Nursultana Abiszewicza Nazarbajewa. Potwierdza to wyłącznie ekonomiczne przesłanie nowego etapu integracji. Należy podkreślić, że z inicjatywy Kazachstanu z projektu umowy o EAUG wyjęto takie punkty, jak obywatelstwo wspólne, wspólne strzeżenie granic oraz polityka wizowa. Wszystko to jest przedmiotem dyskusji na różnych forach i podczas okrągłych stołów.

4. Podsumowanie

Do sprawy integracji ekonomicznej należy przyciągać szeroko działaczy nauki i oświaty. Znajdują się oni codziennie w takim środowisku, w którym rodzą się innowacje, nie mówiąc o tym, że to oni pracują z młodzieżą, którą czeka życie i współpraca w tworzonych instytucjach integracyjnych. W tej sferze teoria i praktyka integracji euroazjatyckiej będzie się rozwijała i umacniała.

